

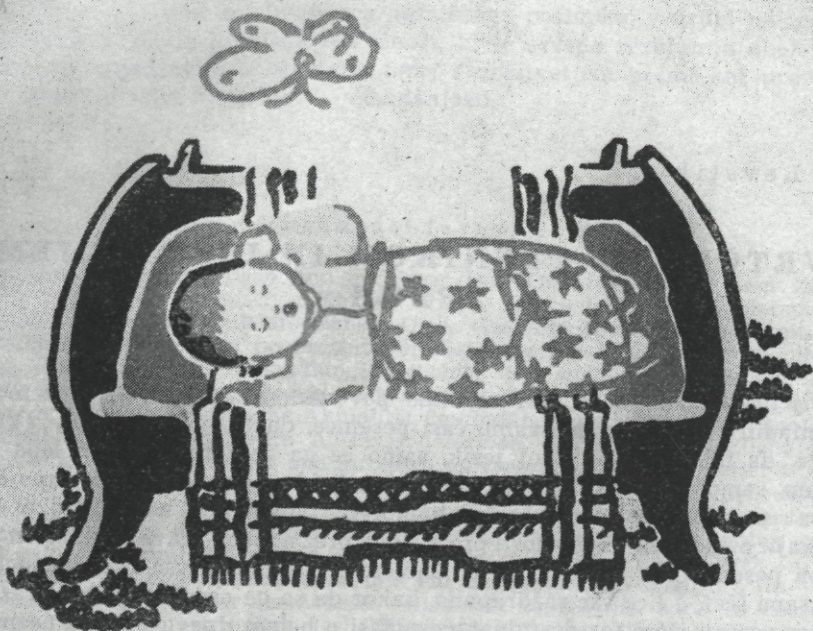
»VRTČEVIM« PESNIKOM IN PISATELJEM SPLOH

Prijetno baš ne bode, kar mislimo povedati; a molčati ne moremo. Od svoji mladih prijateljev dobivamo časi pesemce, da bi jih natisnili v »Vrtcu«. Lepo je, da mladina goji svoj jezik, samo če ga tudi res goji, in lepa stvar je pesem, samo če je res tudi kaj vredna! A kakšne pesmi mi dobivamo često? Kolikrat so misli ukradene, če sploh moremo govoriti o kaki ostro občrtani misli; kajti pride nam v roko dosti proizvodov brez nobene prave misli. O vnanjem licu teh pesemc, žal, ni govoriti ne smejemo! Sestava je vsa razmršena kakor razdrasana ščet, a lice vse razdrapano, kakor da so ga osepnice trikrat razjedle. Slovnice zaman iščeš ter dostojne zveze časi o belem dnevu z lučjo ne najdeš. O stikih ali rimah ni govoriti ne moremo: »srcé« — »sè«; »domá« — »gà« itd., take stvari, ki nikakršni stiki niso, treba često v naših pesemcah šteti med boljše; kajti »žába« in »ráka« se nekateremu zdi tudi stik. Čutilo prave lepote in dostojnosti ter mera pravilne sestave je že tako redka, da nekateri takih pesnikov na uredniška vrata časi tudi poropotajo, ako svoje kilave pesemce ne najdejo v prvem listu potem, odkar so jo poslali. Med katerim narodom v Evropi, ako ni slovanskega plemena, bi se to moglo goditi?

A če smo dejali, da so misli po navadi ukradene, vendar nečemo zamolčati, da sem ter tam naletimo tudi kakšno svojo, lepo misel, ali vsaj kal (najčešče samo kal) te misli. O takih prilikah potlej vse predelamo ali damo predelati. A ta pesem po navadi potem že ni tistega, kdor nam jo je poslal, ker je tako prelit in prestrojena kakor nov zvon od stare zvonovine, ter nje prvi oča bi je nikakor ne poznal, ako bi jo kje drugje na svetu srečal, a ne v »Vrtcu«. O takih prilikah često vprašamo sami sebe: čigava je ta pesem zdaj, četudi stoji pod njo prvega očeta ime? Ako tak pesnik v poznejših letih misli dajati pesmi med narod, more li med svoje otroke vzeti tudi te, do konca prerojene proizvode? Vemo, da malo kateri ima kaj takega na umu; a vendar so tudi taki, da imajo.

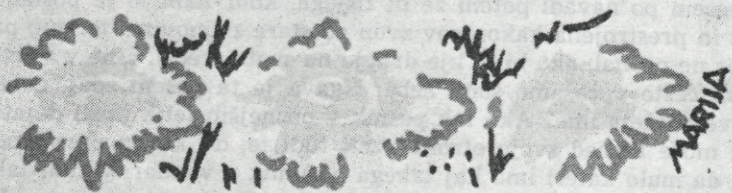
Mladina draga, pomni si to: slovenski jezik ni zato na svetu, da bi ga ti za uho bila. Vemo, da se stoprav učiš in da zatorej dovršenega dela še ne moremo iskati pri tebi; a tudi to vemo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhuje človeku de to, ker ni videti nikjer ozbilja ali resnobe; vse je samo igrača. Zatorej te prosimo, da se ozbiljneje uči, dokler si še mladina; a kadar sebe naučiš, potlej izkušaj druge učiti; kajti ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta, in kdor se v mladosti ne lika ter ne gladi, robat ostane do starosti.

Mnogi naših pisateljev ne spoštujejo niti svojega jezika, najdragocenejšé ostaline slovanskih dedov, niti slovenskega občinstva niti samega sebe, ker



Ležaj, ninaj, tut ujnač!

Ležaj, ninaj, tut ujnač!
 Naše dete nima hlač.
 Ene ima, pa jelove —
 tudi te niso njegove:
 Včeraj jih je sraka dala,
 danes jih je vrana vkrala.
 Tut ujnač!



Fran Levstik: *Najdihojca*. Uredila Marja Boršnik. Ilustrirala Marija Vogelник.
 Ljubljana, Mladinska knjiga 1948.

Otročje igre v pesencah v izvorni obliki nikoli niso izšle v samostojni zbirki, temveč v raznih antologijah ali pa z drugimi Levstikovimi otroškimi pesmimi v različnih izdajah

GOSLI

NARODNA UGANKA

OJ ŠILO BODILO
PO SVETU HODILO;
NI PILO NI JELO,
A VENDAR ŽIVELO,
PRELEPO NAM PELO.



5

Fran Levstik: *Najdihojca*. Uredila Marja Boršnik. Ilustriral France Mihelič.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1951. (Cicibanova knjižnica.)

Fran Levstik

Otroške pesmice



Fran Levstik: *Otroške pesmice*. Zbral in uredil Bogomil Gerlanc s sodelovanjem Antona Slodnjaka. Ilustriral France Mihelič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Moja knjižnica, četrti letnik, razred II.)

drugače ne bi tako delali, kakor delajo, nego sramovali bi se do rdečice, pokladati nam take jedi na slovstveno mizo, kakršne časi pokladajo. Lesene žlice, lončena skleda, to ni najhuje, ker je samo ubožno, a ne grdo; a naši pisatelji časi nimajo ni skleda ni žlice: pomije nam ponujajo iz ubite črepinje. Obhaja nas groza, ako premišljamo, kam s tem potem pride slovenski narod in kam zlosrečni slovenski jezik, ki ga nemčijo učilnice in pisarnice, a še gadneje Slovenci sami, kateri se slišijo pisatelji. Mladenič, preden primeš za pero, presodi še do konca, imaš li ali nimaš polne mere takih svojstev, kakršne hoče to ozbiljno in težko delo? Če jih nimaš, saj ni treba, da bi tudi ti pisal! Pri nas je devet desetnin pisateljev, kateri niso pozvani, a še manj izbrani, ter sami ne vedo, zakaj in kako pišejo!

To povedati nam se je zdelo potreba in dolžnost, bodisi komu ljubo ali bodisi bridko.

K LEVSTIKOVI KRITIKI »VRTČEVIM« PESNIKOM IN PISATELJEM SPLOH

Besedilo »Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh (tu natisnjeno po LZD VII, str. 106—107) je nastalo verjetno leta 1879 (prim. LZD VII, str. 383) in je bilo, kakor kaže naslov, namenjeno sodelavcem *Vrtca*. Levstik je, kakor je znano, vrsto let popravljal, pilil in predelaval prispevke, poslane uredništvu *Vrtca*, zlasti poezijo, tako da danes upravičeno vrsto teh besedil štejemo k njegovemu opusu. (O tem je podrobno pisal urednik LZD Slodnjak; prim. zlasti LZD II, str. 360—382, in LZD IV, str. 535—551) To delo je opravljal vsaj od leta 1874, a nadaljevalo se je tudi po letu 1879, ko je skušal z ostro besedo zaježiti povodenj neizdelanih literarnih poskusov, pa verjetno zaradi pomislov urednika Ivana Tomšiča ta ostra kritika ni izšla. Tako tudi ni mogel učinkovati na sodobne pisce s teoretično zastavljenimi in načelno pisanimi razmišljanji, temveč le s konkretnimi predelavami in popravki, ki so lahko postajali vzorec za pisanje, kakršno je bilo takrat v veljavi.

V svoji kritiki je Levstik izhajal iz problemov, ki so se mu oblikovali ob nabranem gradivu, hkrati pa tudi iz svojih takratnih pogledov na pomen in funkcijo otroške in mladinske književnosti ter književnosti sploh. Poudarjal je predvsem troje. Šlo mu je za »misli« v poeziji, kar je lahko pomenilo tako tematiko in motive, lahko pa tudi osnovna življenjska spoznanja, načela, ideje, moralne nauke. V tem pogledu se je zavzemal za originalnost (pač tematike in motivov), a hkrati za jasno izoblikovano »misel«, torej za idejnost in didaktičnost. Enako je terjal izdelano obliko, uravnovešeno kompozicijo, pravilne rime, torej formalno-estetsko dognanost, zlasti pesniških besedil. Najostreje pa je zahteval, da bodi jezik zares pravilen, ter je pozival sodelavce k prizadevnemu učenju. Ker je vrednotil slovensko literaturo kot narodotvorno sredstvo, je pričakoval ter zahteval od pisateljev resnobe in trdega dela.

Če je datiranje tega besedila z letom 1879 pravilno, lahko govorimo o prelomu, ki ga je doživel Levstik-ustvarjalec neposredno po tem razmišljanju. Sicer je še sedem let objavljaval v *Vrtcu* tuja popravljena besedila, ki bolj ali manj ustrezajo zahtevam, izrečenim v kritiki, in ki jih lahko štejemo predvsem k didaktični, razmišljujoči ali pripovedni poeziji ter nimajo značaja otroške lirike. Sam pa je leta 1880 spesnil cikel *Otročje igre v pesencah*, kjer je že v naslov postavil programatično načelo: otrok in igra. V kritiki se je spotikal

na d pesnjenjem, v katerem »ni videti nikjer ozbilja ali resnobe; vse je sama igrača.« Zdaj je pojem igre v naslovu poudaril. S tem je samo po sebi odpadlo didaktično izhodišče, idejnost v smislu, kakor ga je mogoče razbrati iz kritike. A uresničena so v tem ciklu vsa druga Levstikova načela: dovršena oblika z izdelanim ritmom, učinkovita rima, živ, nazoren pesniški izraz, bogat ljudski jezik. Take igre (in »igračice«) je lahko napisal samo resničen ustvarjalec, ne načelni načrtovalec. Pri njem se je adidaktičnost, poudarjena v naslovu cikla, z estetskimi kvalitetami spremenila v ploden vzor in vzorec mnogim poznejšim slovenskim pesnikom otroške lirike, ki so estetsko neoporečnost jemali za osnovni pogoj. In ta poezija prav s svojo formalno estetsko dovršenostjo in jezikovnim bogastvom — ob bujnosti podob — prerašča v kvaliteto, ki pomeni tudi potrjevanje idejnih in narodnopolitičnih sestavin, kakršne je Levstik poudarjal v svoji kritiki.

A. G.

K LEVSTIKOVIM KRITIKAM V RTČEVIM PESNIKOM IN PISATELJEM SPLOH

Besedilo »Vrtčevim pesnikom in pisateljem sploh« (LND VII, str. 108—109) je nastalo verjetno leta 1879, ko je Levstik, ki je bil takrat na razpisnem sodišču, pisal o pesnikih, ki so se udeležili razpisa. V tem besedilu je Levstik poudaril, da pesnik ne sme biti le pesnik, ampak tudi človek, ki se bori za pravico in pravičnost. To je bil eden izmed njegovih temeljnih principov. V besedilu »Vrtčevim pesnikom in pisateljem sploh« (LND VII, str. 108—109) je Levstik poudaril, da pesnik ne sme biti le pesnik, ampak tudi človek, ki se bori za pravico in pravičnost. To je bil eden izmed njegovih temeljnih principov. V besedilu »Vrtčevim pesnikom in pisateljem sploh« (LND VII, str. 108—109) je Levstik poudaril, da pesnik ne sme biti le pesnik, ampak tudi človek, ki se bori za pravico in pravičnost. To je bil eden izmed njegovih temeljnih principov.